

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Rendészettudományi Doktori Iskola

dr. Molnár Tamás:

A környezet büntetőjogi védelme a gyakorlatban
c. doktori (PhD) értekezésének ismertetője

Témavezető:

.....

Prof. Dr. Polt Péter
egyetemi tanár

Budapest, 2025

I. Problémafelvetés

Az emberiség léte egyre inkább felgyorsítja környezetünk és a Föld átalakulásának természetes ütemét. Napjainkra egyértelmű, hogy nincs gazdasági fejlődés a környezet – és ennek részeként a természet – károsítása nélkül. A termelés felfutásával egyre inkább leigázzuk a természetet, kiaknázzuk annak erőforrásait, amely folyamatot a plurális világkép elterjedése, valamint a globalizáció is egyaránt fokoz. A gyakran ártalmatlannak hitt hatások kumulálódnak, a környezeti problémák a gazdasági, kulturális és politikai berendezkedésünk következményeként manifesztálódnak. A degradáció mértékét és ütemét jól szemlélteti, hogy az emberi jogi sérelmek – egyre növekvő hányada környezeti problémákból ered. Mindezért a környezetet károsító emberi magatartások szabályozására nemzetközi, helyi, valamint regionális szinten egyre nagyobb igény mutatkozik, és egyre több kutatás irányul arra, hogy – szűk körben, egy adott problémakörre fókuszálva – megfelelő cselekvési tervet kidolgozzon ki a környezethasználat káros hatásainak kezelésére.

A kialakuló környezeti válság tükréeként az 1980-as évekre a környezeti bűncselekmények a legtöbb jogrendszerben kriminalizálásra kerültek, és 1990-től zöld kriminológiának nevezzük a kritikai kriminológiának azt a területét, amely a környezeti kérdéseket vizsgálja, és ökológiai szempontú társadalomkritikát fogalmaz meg a hatékonyabb intézményes reakciók megteremtése, illetve megszilárdítása végett. Ezeknek a jogpolitikai indíttatású kutatásoknak azért van kiemelt jelentősége, mert – a környezetjog interdiszciplináris, illetve keresztülfekvő jellegére figyelemmel – mára a jogrendszerek többsége a büntetőjogot a környezetjog egyik eszközének tekinti. Ez számos kérdést felvet, hiszen a biodiverzitás sokszínűsége találkozik a jogszabályok fekete-fehér világával, ahol – jogbiztonsági szempontok miatt – kiemelten fontos annak precíz és szabatos megfogalmazása, hogy hol húzódik az a határ, ameddig a környezetjogi szabályozás teljes mértékben összeegyeztethető a jogállamiság büntetőjoggal szemben támasztott elvárásaival.

A jelenlegi hazai szabályozás a jogalkalmazás szempontjából nem tekinthető hatékonynak, és e területen a környezet büntetőjog általi védelméről szóló 2008/99/EK tanácsi irányelv sem hozott számottevő változást. Igaz, mindez az ez EU más tagállamaira is elmondható. A kérdés tehát, hogy milyen mértékben és milyen módon lehet és kell a büntetőjogra, mint a környezetvédelem egyik eszközére tekintenünk? A mai napig számos esetre elmondható, hogy mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó számára kihívást

jelent a tilalmazott és a megengedett károsítások elhatárolása. Az Európai Parlament és a Tanács 2024/1203 irányelve a környezet büntetőjog általi védelméről, valamint a 2008/99/EK és a 2009/123/EK irányelv felváltásáról arra kötelezi a tagállamokat, hogy legkésőbb 2026. május 21-ig tegyenek eleget az irányelvben foglalt célkitűzések megvalósulását eredményező jogalkotási kötelezettségnek. Ehhez azonban elengedhetetlen a jelenlegi szabályozás alapján kialakult jogalkalmazási gyakorlat mélyreható empirikus elemzése, amelyben kiemelt figyelmet kap a jogalkalmazói jogértelmezés, illetve a vonatkozó jogszabályok dogmatikai elemzése is.

II. Hipotézisek

A kriminológiában a környezeti bűncselekmények kezelésére két elméleti modell alakult ki. Az imperatív modell a környezeti bűncselekményeket elrettentéssel kívánja visszaszorítani, amelynek eszköze a szigorú szabályozással párosuló gyakori ellenőrzések és a súlyos szankcionálás. A kooperatív modell ezzel szemben a büntetőjog ultima ratio jellegére helyezi hangsúlyt, és a problémák megoldását az elkövetőkkel való szoros együttműködésben látja. Bizonyítottak vélik ugyanis, hogy a környezet fokozott igénybevétele háttérben jellemzően a tudatlanság és a tévedés áll, nem pedig az erre irányuló szándék. Ezért az esetek jelentős részében sokkal hatásosabb a potenciális elkövetők érzékenyítése által az ökológiai szempontból zöldebb, megfelelő magatartásra ösztönzés. Végso esetben a kooperatív nézet képviselői sem zárják ki a szankcionálást, a jogszabályoknak való meg nem felelés megtorlását. A két álláspont alapján a kutatás hipotézisei az alábbiak voltak.

1. A termeléssel összefüggésben jelentkező környezetkárosításokat az imperatív modell alapján lehetne hatékonyabban visszaszorítani.
2. A környezetkárosítás fogalmi körébe tartozó bűncselekmények jelentős hányada látens marad, azonban ezeknek egy része a közigazgatás jogalkalmazási gyakorlatában jól azonosítható.
3. Az egyéni szinten megvalósuló cselekmények esetében a kooperatív szabályozásnak van létjogosultsága.
4. A természetkárosítás területvédelmi tényállása az élőhely fogalmának nem megfelelő értelmezése miatt jogbizonytalanságot eredményez, ami miatt a tényállás e körben konkurál az egyedvédelmi deliktummal.

A hipotézisek megfogalmazása – a szakirodalom áttekintése alapján – azon a feltevésen alapult, hogy az ipari termeléshez szervesen kapcsolódó veszélyeket imperatív szabályozás megteremtésével lehetne hatékonyabban visszaszorítani, míg az egyéni szükségletek kielégítése céljából megvalósuló cselekmények esetében erre a kooperatív modell jobban alkalmas, mert ez utóbbi cselekmények az ökológiai rendszer szempontjából kevésbé súlyosak és összetettek.

III. A kutatás célkitűzései

A kutatás célja a hazai környezetvédelmi büntetőjog hatékonyságának növelése, az ennek akadályát képező faktorok feltárása mind intézményi, mind normatív oldalról. Az ügyiratok tartalmi elemzésének és összevetésének célja az eljárás alapjául szolgáló cselekmények feltárása, megértése, illetve a jogalkalmazás működési gyakorlatának vizsgálata volt az egységesség kérdéseire összpontosítva. A gyűjtőkkel készített interjúk célja azoknak az állattartóknak a leírása, illetve feltérképezése volt, akik a természetkárosítás egyedvédelmi deliktumának potenciális elkövetői. A kutatás kiemelt célja továbbá a hatékonyabb, igazságosabb nemzeti szabályozás megteremtésének elősegítése, valamint az Európai Parlament és a Tanács 2024/1203 irányelvének való megfelelés gyakorlatorientált megalapozása.

IV. Alkalmazott módszerek

A kutatásban a tapasztalati kriminológia módszereit alkalmaztam. Vizsgálódásom szempontjából alapvetően a kvalitatív módszerek bírtak relevanciával, azonban szűk körben kvantitatív eljárásokat is alkalmaztam állításaim megalapozására. Ezeket beágyaztam az alapvetően kvalitatív szemléletű kutatásba.

Az elméleti megalapozást követően a környezetkárosítás körében a Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Csongrád-Csanád vármegye területén 2009–2018 között jogerősen befejezett büntetőeljárások aktáit tekintettem át, amely dokumentum- és tartalomelemzés 100 db aktát érintett. A jelenleg hatályos törvényi tényállás gyakorlati alkalmazása az esetek többségében az ipari termeléshez nem köthető cselekményekhez kötődik, ezért vizsgálódásom körét az intézményes reakciók szélesebb körére is kiterjesztettem. A közigazgatás területén három vármegye vonatkozásában (Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád-Csanád, Győr-Moson-Sopron) részletesen tanulmányoztam a

környezetvédelmi hatóság bírságolási gyakorlatát 2009–2018 közötti időintervallumban. A tartalomelemzés módszerével e területen 78 db hatósági határozatot dolgoztam fel. Esettanulmányként a környezetkárosítás vonatkozásában hazánk egyik legnagyobb környezeti katasztrófája miatt indult büntetőeljárás, az ún. vörösiszap-per ítéletét elemeztem a felmerült dogmatikai kérdések, illetve minősítésbeli elhatárolás bemutatására.

A természetkárosítás területvédelmi tényállásához kapcsolódóan a Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Csongrád-Csanád vármegye területén 2009–2018 között jogerősen befejezett büntetőeljárások aktáit elemeztem, amely ügyiratelemezés 68 büntetőügyet dolgozott fel. Ezt követően a magyar kriminalisztika történetében „lepkeper” néven elhíresült ügy büntető, valamint polgári jogi ügyszakban keletkezett ítéletét tettem empirikus vizsgálat tárgyává, majd interjút készítettem a büntetőeljárásban részt vett egyik igazságügyi szakértővel, valamint az ügy egykori vádlottjával.

Az egyedvédelemmel összefüggésben először a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajokkal folytatott kereskedelem szakirodalmát tekintettem át, ezt követően pedig a Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Csongrád-Csanád vármegye területén 2009–2018. években jogerősen befejezett büntetőeljárások aktáit vizsgáltam. A két vármegye esetén ez 114 db aktát jelentett. A kutatás további részét az egyedvédelem területén az élő egyedekre szűkítettem, azon belül is a madarakra elkövetett cselekményekre. Húsz személlyel készítettem félig strukturált interjút, akiket az ún. hólabda módszerrel azonosítottam. A minta kezdőpontjait egy Csongrád-Csanád vármegyei hatósági állatorvos és a Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Szövetségének elnöke jelentette. Az interjúalanyok többsége az állattartók egyik sajátos típusába, a gyűjtők közé sorolható. Végül egy esettanulmányt készítettem, ami a fajok megmentésének egyik lehetőségét vizsgálja egy olyan németországi projekten keresztül, amelynek köszönhetően 2020-tól a spix-ara ismét megtalálható a természetes élőhelyén – a Brazil őserdőben –, ahonnan korábban kihalt.

V. Elvégzett vizsgálatok

1. Az első fejezet tartalmazza a kutatás elméleti háttérét, amelyet a zöld kriminológia jelent. Az elméleti alapok kifejtésekor áttekintettem a vonatkozó szakirodalmat, és ismertetem a témakörben legrelevánsabb kutatások eddigi megállapításait. Ezt követően meghatároztam a dolgozatban használt fogalmakat, továbbá ismertetem a vizsgált három

bűncselekmény ökológiai szempontokat is figyelembe vevő csoportosítását, amelyet a dolgozat a későbbiekben is követ. Az értekezés megkülönbözteti a termeléssel összefüggő, és a termeléstől független jogsértéseket. Ennek alapján az előbbi cselekményi kör vonatkozásában tárgyalja a környezetkárosítást, és a természetkárosítás területvédelmi bűncselekményét, míg a termeléstől független jogsértések keretében az egyedvédelmi deliktumhoz kapcsolódóan tartalmaz megállapításokat.

2. A második fejezet szintén az elméleti megalapozást szolgálja a környezeti bűncselekmények szabályozástörténetére is figyelemmel. A fejezet bemutatja a környezetvédelmi szabályozás eszközrendszerét, és részletesen foglalkozik a büntetőjog e területen betöltött szerepével, valamint a kriminalizálás egyes részaspektusaival. A szakirodalom áttekintésével ismertetésre kerülnek a környezeti bűncselekmények főbb globális, regionális, valamint helyi vonatkozásai. Az ökokid bűncselekmény fogalmához kapcsolódó dogmatikai nehézségek bemutatására a vonatkozó nemzetközi jogi aktusokat és a releváns világpolitikai folyamatokat tekintetem át. Az európai integráció tekintetében a környezetvédelmi büntetőjog kialakulását ismertetem a releváns jogforrások elemzésével. A fejezet tartalmazza a 2008/99/EK irányelv és a 2024/1203 irányelv összehasonlítását is. A szabályozástörténet ismertetését a dolgozat a környezetkárosítás és a területkárosítás szabályozástörténetének bemutatásával zárja, amelyben ismertetésre kerül a jelenleg hatályos tényállások dogmatikai elemzése is.

3. A harmadik, „Problémafelvetés” elnevezésű fejezet áttekinti a vizsgált bűncselekmények magyarországi jogalkalmazásának statisztikai jellemzőit az érintett vármegyék és időintervallum vonatkozásában. E körben a dolgozat az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika adatait ismerteti, ezzel bemutatva a vizsgált területi egységek, így Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye és Csongrád-Csanád vármegye e téma szempontjából releváns makroszintű jellemzőit. Az alacsony esetszám, valamint több további körülmény ismertetését követően a hipotézisek bemutatására és azok rövid kifejtésére kerül sor.

4. A negyedik fejezet tartalmazza a kutatás során alkalmazott módszerek leírását, azok ismertetését. A kutatási terület meghatározását követően röviden ismertetem a kutatás főbb célkitűzéseit, majd azt, hogy az egyes fejezetek elkészítéséhez milyen módszertant alkalmaztam. Ezt követően az V-VI. fejezet a termeléssel összefüggő, illetve az attól

független emberi magatartásokat vizsgálja a tapasztalati kriminológia módszereivel. A fejezetek közös jellemzője, hogy a környezetkárosítás, területvédelmi tényállás, valamint az egyedvédelmi tényállás jogalkalmazási kérdéseinek elemzésére a vonatkozó szakirodalom összegző áttekintése után kerül sor.

5. Az ötödik fejezet a termeléssel összefüggő környezeti bűncselekményeket, így a környezetkárosítást és a természetkárosítás területvédelmi vonatkozásait vizsgálja.

A környezetkárosítás esetében lefolytatott ügyirat kutatás, illetve azok tartalmi elemzése a Borsod-Abaúj-Zemplén valamint Csongrád-Csanád vármegye területén 2009–2018 között jogerősen befejezett büntetőeljárások aktáit dolgozza fel. Mindez Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye területén 64, Csongrád-Csanád vármegye területén 36 büntetőügy tartalmi elemzését jelenti. Ennek során a fontosabb dogmatikai ellentmondások is ismertetésre kerülnek. Az összefoglalást követően az ügyirat kutatás módszerével írom le a dolgot Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád-Csanád, továbbá Győr-Moson-Sopron vármegyék közigazgatási bírságolási gyakorlatát. Az ügyiratok tartalmi elemzése Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében 42 ügyet, Csongrád-Csanád vármegyében 9 ügyet, míg Győr-Moson-Sopron vármegyében 27 ügyet érintett, ami 78 hatósági eljárás empirikus vizsgálatát jelentette. Figyelemmel arra, hogy a környezet károsítása okán indult büntető-, valamint közigazgatási eljárások jelentős része a hulladékgazdálkodással áll összefüggésben, ezért a környezetkárosítás és a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése elhatárolását egy konkrét hazai jogeset tanulmányozásával mutatom be.

A természetkárosítás törvényi tényállása körében a mező- és erdőgazdálkodás hazai szabályait közeljövőben befolyásoló Európai Unió szakpolitikai folyamatokat, valamint a vonatkozó jogforrásokat dolgozza fel az értekezés. Ezt követően a Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Csongrád-Csanád vármegye területén 2009–2018. években jogerősen befejezett büntetőeljárások aktáinak elemzését ismertetem, amelynek keretében Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében 52, míg Csongrád-Csanád vármegyében 16 esetet vizsgáltam. Az esettanulmány módszerével mutatja be a dolgozat a magyar kriminalisztika történetében „lepkeper” néven elhíresült büntetőügyet, amellyel összefüggésben interjút készítettem a büntetőeljárásban részt vett egyik igazságügyi szakértővel, valamint az ügy egykori vádlottjával.

6. A hatodik fejezet a termeléstől független jogsértésekkel foglalkozik, ennek keretében ismerteti az egyedvédelmi tényállás jogalkalmazási gyakorlatát, illetve egyes

dogmatikai kérdéseit. A tartalomelemzés módszerével tekintetem át a Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Csongrád-Csanád vármegye területén 2009–2018 között jogerősen befejezett büntetőeljárások ügyiratait, amelynek során Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye vonatkozásában 41, míg Csongrád-Csanád vármegyében 73 bűnügy tartalmát elemeztem. A megállapítások összefoglalását követően a kutatás az élő egyedekre, azon belül is a madarakra elkövetett cselekményekre szűkül. Az átvezetést a vonatkozó szakirodalom áttekintésével, az eddigi kutatások eredményeinek rendszerezésével oldottam meg, majd ismertetem annak a 20 interjúnak a tapasztalatait, amelyeket a hólabda módszer segítségével azonosított gyűjtőkkel készítettem. Az interjúalanyok között – azon kívül, hogy valamennyiük gyűjtőnek számít – volt múzeumi ornitológus, állatorvos, hatósági állatorvos, élőállat szállító cég tulajdonosa, két magánállatkert tulajdonosa, egy állatkert szakmai vezetője, gyémántkoszorús mestertenyésztő, elitélet madártartó, két solymász, két élőállat kereskedő (egy szerb, illetve egy holland), és egy tartáshoz szükséges felszereléseket forgalmazó cég tulajdonosa (osztrák). Az interjúk szisztematikusan 10 témakörre fókuszálva készültek el, azok ismertetésére is a kérdésekhez kapcsolódva, cizelláltan kerül sor. Végül a fajok megmentésének egyik lehetőségét vizsgálja a dolgozat az esettanulmány módszerével egy németországi projekten keresztül, amelynek köszönhetően 2020-tól a spix-arát visszatelepítették a brazil őserdőbe.

7. A hetedik fejezet összegzi a kutatás tapasztalatait, kezdetben az általánosság szintjén fogalmaz meg következtetéseket a kutatott három területtel összefüggésben. Ezt követően a kutatás eredményeire figyelemmel megfontolandó javaslatokat fogalmaz meg mind a jogalkalmazók, mind a jogalkotó irányába. A dolgozat a hipotézisek megválaszolása után *de lege ferenda* javaslatokkal zárul.

VI. Következtetések

1. Az első hipotézis az volt, hogy a termeléssel összefüggésben jelentkező környezetkárosításokat az imperatív modell alapján hatékonyabban lehetne visszaszorítani.

A kutatás eredményei arra a következtetésre vezettek, hogy a termeléssel összefüggésben jelentkező környezetkárosítások hatékonyabb visszaszorítására az imperatív modell alkalmas, mert jelenleg a termelési folyamatok hatósági kontrollja több esetben nem biztosított megfelelően, ami – a globális kereskedelmi folyamatokra figyelemmel – a

környezetvédelmi szabályok kijátszására ösztönzi az érintett gazdasági szereplők egy részét. A közigazgatási eljárásban kiszabható bírságok mértéke a vállalatok éves adózott eredményéhez képest csekély, így azok termelési gyakorlatokra gyakorolt hatása is elenyésző. A dolgozatban több olyan eset is azonosításra került, amelyben az illetékes hatóság többszöri felhívása ellenére is kizárólag az anyagi szempontok befolyásolták a cég termelési stratégiájának cégvezetés általi kialakítását. A vörösiszap-katasztrófa bekövetkezése is azt bizonyítja, hogy a hatósági ellenőrzések hiánya olyan mértékű kockázatok vállalását teszi lehetővé, amely káros következményeit mind a természetes ökoszisztéma, mind a társadalom viselni köteles.

2. A második hipotézis az volt, hogy a környezetkárosítás fogalmi körébe tartozó bűncselekmények jelentős hányada látens marad, ezek egy része a közigazgatás jogalkalmazási gyakorlatában jól azonosítható.

A vizsgált időszakban a környezetkárosítás fogalmi körébe tartozó bűncselekmények egy jelentős hányada látens maradt, ugyanakkor ezek egy része a közigazgatás jogalkalmazási gyakorlatában jól körvonalazódott. Az ehhez hasonló cselekményekre a jövőben büntetőeljárással kell intézményesen reagálnunk, hiszen az Európai Unió jogalkotása is a vállalatok által megvalósított jogsértésekre fókuszál. Bizakodásra ad okot, hogy az ügyészség és a bűnüldöző hatóságok mára felismerték azt a körülményt, hogy az ökológiailag leginkább káros magatartások nemcsak interdiszciplináris megközelítést, hanem szervezetek közötti dinamikus együttműködést is igényelnek a jogalkalmazás során. Hazai vonatkozásban nem jellemzők az olyan vállalatóriások, amelyek szervezeti keretei megállapíthatatlanná tennék az üzemeltetésért felelős személyek pontos körét. Az egyedvédelmi tényállás vonatkozásában kibontakozott az a bírói gyakorlat, amely az elkövető valamely tulajdonságából – jellemzően foglalkozásából, vagy végzettségéből – von le ténybeli következtetést annak tudattartamára. Ennek a logikának az alkalmazása a termelőüzemek üzemeltetői vonatkozásában is megszilárdításra alkalmas, mert ezáltal egyetlen üzemeltetésért felelős személy sem hivatkozhatna arra, hogy nem volt tisztában az alkalmazottai által kifejtett cselekményekkel. Az üzemeltetők tudati oldalát az eshetőleges szándék jellemzi azokban az esetekben, amikor maga a hatóság és az üzemeltető számára is evidens, hogy az egyre szigorúbb működésre vonatkozó jogszabályi, illetve hatósági előírások biztosítása – objektív körülmények okán – teljes bizonyossággal nem fog megtörténni, ugyanakkor ennek ellenére a tevékenység

korlátozására semmilyen érdemi intézkedést nem tesznek. Mára a szemléletváltás fontosságát a közösségi jogalkotó is felismerte.

3. A kutatásban vizsgált harmadik hipotézis az volt, hogy az egyéni szinten megvalósuló cselekmények esetében a kooperatív szabályozásnak van létjogosultsága.

Az empirikus kutatás alapján egyértelműen megállapítható, hogy az egyedvédelem fogalmi körébe tartozó jogsértések esetén – élő egyedek vonatkozásában – két kriminogén tényező, így az eltérő jogszabályi környezet és a potenciális elkövetői körnél meglévő magas fokú birtoklási vágy meghatározó. A gyűjtők jelentős része úgy látja, hogy jelenleg a hatósági eljárásoknak inkább elszenvedője, mintsem érdemi jogokkal rendelkező alanya. A hatóságokkal szembeni bizalmatlanság oda vezet, hogy az általa ismerté váló, akár saját maga tévedése okán megvalósított jogsértést inkább eltitkolja, mintsem a probléma érdemi megoldásában bízva a hatóság felé jelezné azt. A közigazgatás rugalmatlan működésének következtében olyan esetek kerülnek a bűnüldöző hatóságok elé, amelyeket a közigazgatás szintjén is hatékonyan lehetne kezelni. Ennek legszembetűnőbb példája azok a tárgyi eljárások, amelyekben egyébként lehetőség nyílna a vonatkozó engedélyek utólagos kiállítására. Az állatkertek, illetve vadasparkok az efféle állatok bemutatásának intézményei, ugyanakkor a ritka és védett fajok esetében azok szaporítására kellene nagyobb figyelmet fordítani. A tenyésztők többségének szakismerete mélyrehatóbb és speciálisabb az állatkertek alkalmazottaihoz képest, ami a kooperatív szabályozás megteremtésére hívja fel a figyelmet. Ezt támasztja alá az a körülmény is, hogy a gyűjtők többsége nyitott az állatok bemutatására szakosodott intézményekkel való együttműködésre, akár élő állatok tulajdonjogának átruházására is, cserébe nagyobb lehetőséget, legalább az unió más tagállamainak polgáraival azonos bánásmódot szeretne a jogszabályi környezetet, illetve jogalkalmazást illetően.

4. A kutatás végül azt a hipotézist vizsgálta, miszerint a természetkárosítás területvédelmi és egyedvédelmi deliktuma az élőhely fogalmának nem megfelelő értelmezése miatt konkurál, ami jogbizonytalanságot eredményez.

A jogalkalmazási gyakorlat alapján egyértelműen azonosítható az a jelenség, amikor a védett élő egyedeket érintő, de azokat fizikai értelemben nem károsító cselekmények esetén a jogalkalmazó az élőhely károsításának büntetőjogi fogalmába kívánja vonni a cselekményt. Ez az értelmezés azért problémás, mert a területvédelmi tényállás elkövetési

tárgya nem általában a védett fajok élőhelye, hanem azok a területek, amelyeket azért minősített jogi oltalomban az arra jogosult, mert azon valamilyen védett élő szervezet életközössége él. E körben tehát a jogértelmezés ellentmondásos voltát a tényállás pontatlan megszövegezése okozza, hiszen arra már a legfőbb bírói fórum is rámutatott az értelmezés körében, hogy az élőhely jogilag elismert védettség hiányában nem lehet elkövetési tárgya a területvédelmi deliktumnak. A probléma az egyedvédelmi tényállásban elkövetési tárgyként meghatározott károsítás fogalmának kiterjesztésével lenne megoldható, amely tényállás így alkalmazható lenne azokra az esetekre is, amikor a konkrét – védettséget nem élvező – élőhely megváltoztatása gyakorol konkrét negatív hatást valamely védett élőlényre.

Emellett a büntetőeljárás ultima ratio jellegéből fakadóan kívánatos lenne, hogy a jövőben a tárgyi eljárások lefolytatására csak olyan esetekben kerüljön sor, amikor a birtoklás jogellenessége abszolút jellegű, tehát a jogszerű birtokállapot helyreállítására egyéb – büntetőjog területén kívül eső – lehetőség nincs.

VII. Új tudományos eredmények

1. Az Európai Parlament és a Tanács 2024/1203 számú irányelve a vállalati működés keretében kifejtett magatartásokra összpontosít a társadalomra csekélyebb fokban veszélyes, ugyanakkor a szabályozástörténetben hamarabb felismert és könnyebben szabályozható egyedvédelemmel szemben.

2. A környezetkárosítások visszaszorításához a jövőben elengedhetetlen lesz a nyilvánosság biztosítása mind az ellenőrzések, mind a nyilvánosságra került jogsértések vonatkozásában, hiszen a környezet károsításával felmerülő kockázatok kezelésében alapvető fontosságú a fogyasztók tájékoztatása, amelynek egyik lehetséges eszköze az ún. negatív marketing. Az átláthatóság intézményes megteremtésére érdemes lenne létrehozni egy olyan online felületet, ami mind az ellenőrzések során feltárt hiányosságokról, mind a vállalatok keretében megvalósított visszaélésekről tájékoztatná a nyilvánosságot.

3. A természeti környezet megóvásához fűződő össztársadalmi érdek és a magántulajdonhoz való jogból eredő gazdasági érdekek között alapvető feszültségek vannak, amelyet kétféleképpen lehet megfelelően kezelni. Az egyik esetben a gazdasági

tevékenység korlátozását kell megfizetnie a közösségnek, tehát a szabályok betartása következtében keletkezett jövedelemkiesést kell megfelelően kompenzálnunk. Ebben az esetben a tulajdonos maga is abban lenne érdekelt, hogy a gazdálkodás során a természetvédelmi prioritásokat érvényre juttassa. A másik, radikálisabb lehetőség, hogy a leginkább megőrizni kívánt területeket – akár piaci, akár közhatalmi eszközökkel – állami tulajdonba kellene venni. A természeti értékek védelme számos esetben csak így lenne biztosítható, de ennek lehetősége – a rendelkezésre álló erőforrások szűkösége miatt – erősen korlátozott.

4. Fokozni kell az együttműködést az természetvédelem intézményes szervezetrendszere és a gazdálkodók között, mert a jogszabályi környezet az európai uniós elvárásokra is figyelemmel olyan változásokat hoz, amelynek szükségszerű velejárója lesz a jogértelmezés területén kibontakozó nézeteltérés.

5. A környezeti büntetőjog funkciója leginkább a környezethasználat jogilag szabályozott rendjének védelme, a környezethasználat jogi normákba öntött korlátainak érvényre juttatása. A környezetvédelemben a büntetőjog közvetett eszköz, mert ökológiai kérdéseket érdemben nem szabályoz, csupán a büntetőjogi kereteken túlmutató normák betartását kényszeríti ki.

6. Káros hatásukra tekintettel – szűk körben – egyes termeléstől független cselekmények kriminalizálása is indokolt. Az e körben tilalmazott magatartásokat makroszinten a washingtoni egyezmény szabályozza. A globálissá váló piaci viszonyok, és az egyezményhez fűzött fenntartások, valamint szigorúbb nemzeti szabályozások bevezetése olyan törésvonalakat eredményez, ami korábban jogszerű vagy legalábbis megtűrt magatartásformákat minősít kriminális cselekménnyé, emellett a szabályok végrehajtási gyakorlata is partikuláris eltéréseket mutat.

7. Az élőhelyek eltűnése olyan kockázati tényező a fajok fennmaradásában, amely az ex situ természetvédelmi tevékenységek fokozottabb létjogosultságát támasztja alá. A magánszemélyek által végzett tenyésztői tevékenységet a jövőben a jelenleginél jobban kellene támogatni, és kihasználni az ebből fakadó kölcsönös előnyöket. Ennek egyik előfeltétele, hogy az Európai Unión belül a jelenleginél egységesebb jogi szabályozás érvényesüljön.

8. A kereskedelmi folyamatok jogszerűségének ellenőrzésére, illetve a tenyésztők jogkövető magatartásának előmozdítására célszerű lenne egy olyan online értékesítési felületet létrehozni, amelyben a hirdetések feladásához hatósági kontroll párosulna az engedélyek megfelelőségét illetően, amely így a jogügyletek biztonságát garantálná mind az eladóknak, mind a vevőknek.

VIII. Ajánlások

A környezeti büntetőjog gyakorlatának elemzése a rendészettudományok szempontjából fokozottan releváns kutatási terület, mert a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás hatékonysága a rendvédelmi szervek felkészült és szakmailag magas szinten végzett tevékenységétől egyértelműen függ. A környezet – és ennek részeként a természet – károsításával járó cselekmények sokszínűsége megköveteli a multidiszciplináris szemléletmód alkalmazását az idetartozó jelenségek mélyebb megértése végett. Az értekezés a rendészettudományhoz két ponton kapcsolódik. Egyrészt a nyomozás során a rendőrség találkozik először a bűncselekmény nyomaival, térben és időben a nyomozók tevékenysége áll legközelebb a büntetőeljárás tárgyát képező cselekményhez. A bűnüldöző rendőrség munkájának gyorsasága és precizitása alapvetően meghatározza a büntetőeljárás sikerét. A kutatás ezért a rendőrség kompetenciájába tartozó bűnüldözés területét markánsan érinti. Másrészt a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok illegális kereskedelme nemzetközi jellegű, a vámellenőrzések eredményessége az azt végzők felkészültségétől alapvetően függ. Ezért a dolgozat e körben a vámigazgatás fejlesztése szempontjából is releváns. A dolgozat a jogesetek feldolgozása során normatív és intézményi oldalról is több olyan tényezőt azonosított, amelyek a hatékony jogalkalmazás, tehát az eredményesebb felderítés akadályát képezik. Minderre figyelemmel ajánlom azt a gyakorlati jogalkalmazóknak, illetve e téma iránt érdeklődést mutató gyakorlati szakembereknek. Emellett a gyakorlati szempontokra figyelemmel tett megállapításokkal, továbbá az az Európai Parlament és a Tanács 2024/1203 irányelvének elemzésével hozzásegítheti a jogalkalmazót a jelenleginél hatékonyabban alkalmazható, ugyanakkor az EU elvárásainak maradéktalanul megfelelő nemzeti szabályozás kialakításához.

IX. A kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága

Az értekezés a kriminológia és a rendészettudomány, valamint az állam- és jogtudományok területén további kutatások kiindulópontja lehet. A kriminológusok által e körben jellemzően kutatott területek a bűnügyi tudományok, a természettudományok, illetve a kockázat- és döntéselemzés közös metszetében találhatók. Jelen dolgozat módszertani megközelítése, valamint a kutatott terület interdiszciplináris jellege a jövőben több kriminológiai vizsgálódás kiindulópontját képezheti. Mindez azért is kívánatos lenne, mert a környezeti ártalmak az élet valamennyi területére hatással vannak, így a bűnözés alakulására is, amelynek intézményes vonatkozásait ekként a rendészettudomány is vizsgálni kényszerül. A problémák megoldása túlmutat pusztán a jogrendszer adta lehetőségeken, ugyanakkor a környezeti ártalmak megnyugtatóbb kezelése kívánatos mind a jogalkalmazás, mind a jogalkotás területén. A megfelelő cselekvési stratégia kialakítása csak tudományosan megalapozottan, átgondoltan és tudatosan lehetséges. A kutatási eredményeket ennek megfelelően mind a jogalkalmazás, mind a jogalkotás alkalmazni tudja – a teljesség igénye nélkül – az alábbiak szerint.

1. Jogalkalmazás

1.1. A környezetkárosítás vonatkozásában a tényállás nyitott, így az valamennyi olyan magatartást felölel, ami a földet, a vizet, a levegőt, az élővilágot vagy annak valamely elemét veszélyezteti. A szakértő kirendelésére számos esetben a jogi minősítés körében kerül sor annak ellenére, hogy a szakértők kompetenciája kizárólag ténykérdések megválaszolására vonatkozhat, így ez a gyakorlat a jövőben mellőzendő. A büntetőjogi fellépés előtt ezidáig látenszen maradt környezetkárosító magatartások jelentős hányada a közigazgatási jogalkalmazásban jól körvonalazódik, ezért indokolt a bűnüldözésben résztvevő szervek, illetve közigazgatási szervek közötti folyamatos kommunikáció biztosítása a látencia csökkentése érdekében. A probléma hátterében az egyes tényállások közötti éles határvonalak hiánya, illetve a hagyományos büntetőjogi dogmatika garanciális alapelvei állnak. Ezért a jövőben a szignalizáció kiemelten fontos szerepet kap az egységes, gyors és prudens intézményes reakciók megteremtése szempontjából. A tényállások elhatárolása körében a dolgozat tartalmazza a vizsgált három tényállás jogalkalmazási tapasztalatokra épülő dogmatikai elemzését, amely a jogalkalmazásban jól alkalmazható.

1.2. A területvédelmi deliktum esetében a jogalkalmazási gyakorlat alapján a legnagyobb problémát a jelentős mértékű megváltoztatás, mint elkövetési magatartás helyes értelmezése jelenti, emellett megjelenik a környezetkárosítás és a területvédelmi tényállás elhatárolásának nehézsége is. A jelentős mértékű megváltoztatás esetében a jövőben arra célszerű összpontosítani a jogalkalmazóknak, hogy azt – a helyes jogértelmezés szerint – az olyan mértékű környezetkárosítással azonosítsa, ami már csak emberi beavatkozással állítható helyre. Fontos körülmény, hogy a jelentős mértékű megváltoztatás hiányában is vizsgálni kell a környezetkárosítás veszélyeztetéssel megvalósítható fordulatát. Ezen túlmenően az élőhely fogalmára, illetőleg a védett élő szervezetek életközösségére mint elkövetési tárgyra figyelemmel a jövő jogalkalmazási gyakorlatának magabiztosan el kell határolnia egymástól a területvédelmi, illetve egyedvédelmi deliktumot. Ehhez először a területvédelmi bűncselekmény esetén a terület jogilag elismert oltalmát kell vizsgálni, majd ennek hiányában azt, hogy a cselekmény minősülhet-e az egyedvédelmi tényállás szerint. Erre akkor van lehetőség, ha a konkrét, nem védett földterület – mint tényleges élőhely – olyan jellegű károsodása következett be, ami konkrét egyedekre is negatív hatást gyakorolt, ekként azokat károsította.

1.3. Az egyedvédelmi tényállás vonatkozásában az eddigi gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a fajok beazonosítása mellett azok védettségi kategóriákba sorolása is problematikus, ezért a jövőben erre a jelenleginél nagyobb figyelmet kell fordítani a jogalkalmazásnak. Mindez olyan jogkérdés, amelynek megválaszolására a jogalkalmazó köteles, mert amennyiben a szakértő válaszolja meg, úgy adott esetben ő fogja meghatározni a bizonyítási eljárás kereteit. A jövőben az is körültekintőbben vizsgálandó, hogy a nyomozások során valamennyi védettségi kategória vizsgálata megtörténjen, hiszen a jogellenesség kérdésében csak ennek függvényében lehet megnyugtató álláspontot kialakítani. A szakértőt számos esetben jogkérdés megválaszolására kéri fel, ami helytelen gyakorlatok kialakulásához vezetett. A védett egyedek összeghatárhoz kötött feltételes védelme az egyedfogalomra tekintettel félreértések forrása lehet, az egyedszám pontos meghatározására csak az egyedfogalomra figyelemmel történhet. A nyomozások kritikájaként fogalmazható meg, hogy azok szűk látókörűen, csak az éppen észlelt cselekményre fókuszálnak, ahelyett, hogy a tilalmazott jogügyletek valamennyi résztvevőjének felderítését céloznák. A probléma jól mutatja az egyedvédelem területén végzett kriminológiai kutatások, illetve azok eredményének gyakorlati

hasznosíthatóságát. Az eredményes jogalkalmazáshoz e területen is elengedhetetlen az oktatás, illetve a rendszerszemlélet. Az egyes részcsелеkményeket a jogalkalmazóknak el kell helyeznie egy nagyobb – jellemzően kereskedelmi – folyamatban. Ez a jövőben magagabiztosabban valósulhat meg a dolgozatban kifejtett megállapítások ismeretében.

2. Jogalkotás

2.1. A környezetkárosítás tényállása kellően absztrakt ahhoz, hogy az ipari termelés során kifejtett cselekmények jelentős részére alkalmazni tudjuk, ugyanakkor jelenleg a büntetőjog által tilalmazott és megengedett magatartások köre elmosódni látszik. A megoldást álláspontom szerint az jelentené, ha a jogalkotó az egyes környezeti elemeket külön szakaszban szabályozná. A differenciált szabályozás megteremtése – tekintettel a környezetkárosítás tényállásának környezeti büntetőjogban betöltött generális jellegére – egy tényálláson belül indokolt. Megfontolandó a környezeti elemek használatát szabályozó közigazgatási normák tudati oldallal párosuló megszegésének büntetendővé nyilvánítása, amely immateriális deliktumként megkímélné a jogalkalmazót további eredmények bizonyításától és kidomborítaná a büntetőjog végrehajtási biztosíték jellegét. Megfontolandó az is, hogy a felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségek teljesítésének elmulasztása is büntetendő legyen, amennyiben azok teljesítése megakadályozhatta volna a környezetvédelmi szabályok megsértését. A környezetkárosítás bűncselekményén belül szükség lenne egy olyan deliktumra, amely az üzem működéséért felelős személyek büntetőjogi felelősségét deklarálná, világossá téve azt, hogy a közigazgatás által előírt szabályok bűnös megszegése bűncselekmény. Külön kívánatos, hogy az üzem működése kapcsán az ellenőrzési, felügyeleti kötelezettségek teljesítésének elmulasztása is büntetendő legyen, amennyiben az alkalmas lett volna a jogsértést megakadályozására.

2.2. A területvédelmi tényállás körében egyre több védettségi kategória lesz releváns, így indokolt az elkövetés tárgyát egy olyan technikai jellegű gyűjtőfogalomként meghatározni, amelyet csak a büntetőjogi terminológia használ, és amelynek konkrét összetevőit – tehát az egyéb jogágakban meghatározott védettségi kategóriákba sorolható területeket, mint elkövetési tárgyakat – egy értelmező rendelkezés bonthatná ki. Ebben a barlangot és a védett élő szervezetek életközösségét, illetve azok élőhelyét már nem kellene külön megjelölni, hiszen ezek a természetvédelmi törvény terminológiájában is védett természeti területnek minősülnek. A jelenlegi elkövetési magatartás – a jelentős

mértékű megváltoztatás – helyett a tényállás elkövetési magatartásaként az olyan jellegű károsítást kellene megjelölni, amelynek következményeként az érintett terület természetes vagy korábbi állapota csak emberi beavatkozással állítható helyre. A helyes jogértelmezés szerint a jelentős mértékű megváltoztatás ugyanis ezt jelenti. A minősítő körülményként meghatározott eredmény – jelentős károsodás vagy megsemmisülés – megtartása mindenképp szükséges.

2.3. Az egyedvédelmi tényállás körében is – a területvédelmi tényállás kapcsán elmondottakhoz hasonlóan – kívánatos lenne, ha az elkövetési tárgyak meghatározása egy olyan gyűjtőfogalommal történne, amely magába olvasztaná mind a különböző védettségi kategóriákat, mind az egyed természetvédelmi törvényben meghatározott fogalmát. A tényállás elkövetési tárgya lehetne például a védett élő szervezet egyede, amelynek jelentését értelmező rendelkezésben kellene meghatározni, sajátosan felsorolva az egyes védettségi kategóriákat, valamint az egyedfogalom kritériumait. Az értelmező rendelkezésben a 338/97/EK tanácsi rendelet releváns mellékleteit – a jelenlegi konjunktív megfogalmazással ellentétben – vagylagosan kellene megjelölni, hiszen nincs olyan egyed, amely egyidejűleg mindkét melléklet hatálya alá tartozna. Emellett álláspontom szerint a védett egyedek vonatkozásában az összeghatárhoz kötött feltételes védelem megszüntetése indokolt, hiszen ezek az egyedek összeghatártól függetlenül méltóak a büntetőjogi oltalomra. Az elkövetési magatartások körében a károsítás fogalma fel kell, hogy öleljen valamennyi olyan magatartást, ami az adott egyedre mint élőlényre jelentős negatív hatást gyakorol. E körben lenne értékelhető például a madarak fészének vagy az élőhelyeknek az olyan károsítása, ami bizonyíthatóan negatívan hat a konkrét példány vagy példányok életére.

X. A szerző publikációi

1. MOLNÁR Tamás: A 'zöld' kriminológia jelentősége és aktualitása. – In. Iustum Aequum Salutare 2021. évi 2. szám, pp. 269-283., 15 p.
2. GARAI Renáta, MOLNÁR Tamás: A hulladékprobléma kriminológiai és büntetőjogi vetülete. – In. Jog Állam Politika: Jog- és politikatudományi folyóirat 2021. évi 4. szám, 159-179., 21 p.

3. MOLNÁR Tamás: Bizonyítás mező- és erdőgazdálkodási vonatkozású büntetőügyekben. – In. Jog Állam Politika: Jog- és politikatudományi folyóirat 2022. évi 4. szám, pp. 153-170., 18 p.
4. MOLNÁR Tamás: A környezetkárosítás büntetnének aktuális kérdései a jogalkalmazási gyakorlat tükrében. – In. Miskolci Jogi Szemle: A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata 2023. évi 1. szám, pp. 111-122., 12 p.
5. MOLNÁR Tamás: Impressions on the Role of Environmental Criminal Law in Present Day Society. – In. Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs: A Belügyminisztérium szakmai tudományos folyóirata 2023. évi 2. különszám, pp. 93-103., 11 p.
6. MOLNÁR Tamás: Környezetvédelmi büntetőjog az európai uniós jogharmonizáció tükrében. – In. Ügyészek Lapja 2025. évi 2. szám. pp. 93-102., 10 p.
7. MOLNÁR Tamás: A környezeti bűncselekmények fejlődési iránya az Európai Unióban. – In. Belügyi Szemle / Academic Journal of Internal Affairs: A Belügyminisztérium szakmai tudományos folyóirata 2025. évi 8. szám, 11 p.

XI. A szerző szakmai-tudományos életrajza

Molnár Tamás Debrecenben született 1992. január 10-én. Tanulmányait a tiszkeszi Széchenyi István Általános Iskolában kezdte meg, majd a Mátra Erdészeti, Mezőgazdasági és Vadgazdálkodási Szakképző Iskolában folytatta, ahol az érettségit követően erdősztegnikus végzettséget szerzett.

A Miskolci Egyetem jogász osztatlan mesterképzési szakán 2012. évben kezdte el jogi tanulmányait, ezzel párhuzamosan kezdetben a belvízi hajózás területén matrózként dolgozott, majd egyéni vállalkozóként nemzetközi élőállat szállítással, valamint szarvasmarha és juhtenyésztéssel foglalkozott.

2017-ben jogi diplomát szerzett, majd 2018-ban megkezdte tanulmányait a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájában, illetve a Miskolci Egyetemen, ahol 2020. évben okleveles kriminológus lett.

2021. évben ügyészségi fogalmazóként kezdett el dolgozni a Budapesti Regionális Nyomozó Ügyészségen, majd 2024. évben jogi szakvizsgát tett. Jelenleg az ügyészségi szervezetben lát el alügyészi szolgálatot, emellett a Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Országos Szövetségének tagja, galambtenyésztőként a hazai és nemzetközi kiállítások aktív résztvevője.

Rendészettudományi doktoranduszi kutatómunkája ennek megfelelően a környezet büntetőjogi védelme a gyakorlatban, amellyel összefüggésben több konferencián előadóként vett részt, illetve számos publikációja is megjelent. Angol, valamint német nyelvből rendelkezik nyelvismerettel.